

Masarykova Univerzita
Pedagogická fakulta
Vyučující: Kateřina Vlčková
1.ročník, podzim 2005

Seminář k úvodu do pedagogiky a základům pedagogického myšlení

PEDAGOGIKA

Vypracovali:

Renata Vaňková, UČO: 189399

Michael Plaček, UČO: 185694

OBSAH:

1. Úvod	3
2. Pedagogika jako věda	3
3. Vymezení pedagogiky	3
4. Význam pedagogiky a její využití	3
<i>a) Teoretický význam pedagogiky</i>	3
<i>b) Praktický význam pedagogiky</i>	3
5. Pojetí pedagogiky ve světě	4
6. Problémy a specifika pedagogiky	4
7. Vztah pedagogiky k jiným vědám	4
8. Použitá literatura	7

1. Úvod

Výchova provází lidstvo odnepaměti. Již na prahu dějin se setkáváme se snahou usměrnit rozvoj dorůstajícího pokolení, působit na jeho vědomí, přesvědčení a chování ve shodě s potřebami a ideály dané společnosti. Tak vznikla pedagogická teorie jako zobecněný odraz výchovných jevů a zákonitostí a současně jako nástroj, který napomáhá racionálně koncipovat, organizovat i zabezpečovat výchovu mládeže i dospělých.

2. Pedagogika jako věda

Pedagogika je svou problematikou věda velmi stará. Její základní otázky se však po staletí řešily většinou ve spojitosti s jinými obory, především v rámci filozofie.

Termín pedagogika pochází z antického Řecka, kde byl slovem paidagógos označován otrok, který pečoval o syna svého pána a doprovázel jej do školy. V antické latině to byl paedagogus – ale již s významem nejen otrok-průvodce, ale i učitel, či vychovatel.

Jan Amos Komenský dal pevné základy tomuto oboru jako systematické vědě o výchově mládeže i dospělých. V průběhu 19. a 20. stol. se pedagogika intenzivně rozvíjela a dala vznik celé škále nejrůznějších dílčích oborů. Jednotlivé vědní obory neexistují izolovaně. Vzájemně spolu souvisí, doplňují se a usilují o komplexní pohled na skutečnost.

3. Vymezení pedagogiky

V odborném významu je pedagogika věda a výzkum zabývající se vzděláváním a výchovou v nejrůznějších sférách života společnosti. Není tedy vázána pouze na vzdělávání ve školských institucích a na populaci dětí a mládeže.

Pedagogiky zahrnuje zvl. -> obecnou pedagogiku, -> komparativní pedagogiku, -> didaktiku, -> filozofii výchovy, -> teorii výchovy, -> metodologii pedagogiky, -> speciální pedagogiku, -> sociální pedagogiku, -> edukometrii, -> pedagogickou prognostiku a hraniční disciplíny, -> pedagogickou psychologii, -> sociologii výchovy aj.

4. Význam pedagogiky a její využití

Poznatky, rozborů a závěrů pedagogických věd mají význam jak teoretický, tak praktický.

a) Teoretický význam pedagogiky

Odhaluje zákonitosti výchovy a její důležitou úlohu v rozvoji jedince i v životě společnosti. Podle pojetí výchovy můžeme lépe poznat povahu společenských systémů, neboť právě zde se citlivě odrážejí jejich rysy humanistické, demokratické a pluralitní, anebo naopak jejich rysy antidemokratické, nacionalistické a totalitní. Pedagogika poskytuje rozbor výchovy ve všech věkových obdobích a nejrůznějších vzdělávacích a výchovných zařízeních. Pedagogika podává srovnávání analýzy různých výchovných systémů, jejich cílů, forem, metod a prostředků a umožňuje hledat optimální výchovně-vzdělávací koncepci pro danou společnost. Tím se pedagogika stává jedním z teoretických východisek výchovné a školské politiky státu.

b) Praktický význam pedagogiky

Je mimořádný. Tím že pedagogické vědy postihují výchovnou praxi škol všech typů, nejrůznějších výchovně-vzdělávacích zařízení, poskytuje nepřehledné množství podnětů pro všechny školské i výchovné pracovníky, pro rodiče i pro další okruh pracovníků, kteří se s výchovnými problémy stýkají alespoň okrajově. Kurzy pedagogiky se stávají neodmyslitelnou součástí přípravy nejen příštích učitelů a vychovatelů, ale i lékařů, inženýrů, vedoucích pracovníků nejrůznějších oborů, aj.

Je samozřejmé, že pouhá znalost pedagogické teorie není dostatečnou zárukou úspěšné vzdělávací a výchovné práce. Praktická pedagogická činnost vyžaduje, aby k teoretickému pedagogickému vzdělání přistoupil také aktivní a kladný vztah ke společnosti, pro kterou vychováváme, k lidem, které vychováváme, i kladný vztah k samotné pedagogické práci. Dále tato pedagogická činnost vyžaduje, aby si budoucí pedagogický pracovník osvojil mnoho pedagogických dovedností a návyků, kterým mu umožní aplikovat tyto závěry v každodenní praxi.

5. Pojetí pedagogiky ve světě

Pojetí pedagogiky se výrazně odlišuje mezi některými evropskými zeměmi nebo skupinami zemí, a to v závislosti na historických, kulturních a intelektuálních tradicích. Zvláště rozdílná jsou pojetí pedagogiky v Německu ve srovnání s Francií. Vývoj české pedagogiky byl historicky silně ovlivňován německou pedagogikou.

Rozdílná pojetí pedagogiky v Německu a ve Francii:

V Německu vznikala centra pedagogiky jakožto stolice na univerzitách v období kolem první světové války. Na těchto pracovištích se od počátku konsolidovala pedagogika, institucionálně i intelektuálně, jakožto velmi autonomní vědecký obor, a to převážně monodisciplinární. Přitom byla silná její orientace na filozofii a hermeneutiku.

Ve Francii se objevovaly katedry pedagogiky již koncem 19. století. Od začátku byla chápána jako jedna ze sociálních věd, a to nikoliv jako autonomní, nýbrž výrazně interdisciplinární obor. Rozvíjela se nikoliv jako „pedagogika“, ale jako „věda o edukaci“, v těsném spojení se sociologií, sociální ekonomikou, antropologií aj.

Rozdílná teoretická orientace pedagogiky v obou zemích je charakterizována takto:

„Zatímco v německé tradici pedagogové kladli značný důraz na svébytnou autonomii své vědy, na její teoretickou izolovanost od jiných sociálních věd a na zvláštní způsob filozofického a hermeneutického myšlení, jejich francouzští kolegové ve všech těchto ohledech měli právě opačné postoje. Ve Francii převažuje pojetí pedagogiky jakožto multidisciplinárního oboru zkoumání, který musí spoléhat na metody a zjištění z jiných sociálních věd. Tento postoj se také odráží v oficiálním francouzském termínu, „edukační vědy“, kdežto termín „pedagogika“ se po roce 1960 nepoužívá.“

6. Problémy a specifika pedagogiky

Pedagogiky na základě komplexní analýzy výchovného procesu řeší problematiku cílů, obsahů, forem, metod a prostředků výchovy v nejširším smyslu. Ze spojitosti pedagogiky s jinými vědami ovšem vyplývá, že příprava vědeckých pracovníků v pedagogických vědách je velmi náročná z hlediska komplexní erudice nejen ve vlastních pedagogických disciplínách, ale i v mnoha dalších vědních oborech.

7. Vztah pedagogiky k jiným vědám

Z povahy pedagogiky a jejího předmětu vyplývá, že pedagogiku zařazujeme mezi vědy společenské.

Komplexnost výchovné problematiky vede k těsnému sepětí pedagogiky s jinými vědami, a to s vědami přírodními, společenskými i technickými. Tyto vědy pomáhají pedagogice svými rozbory a závěry řešit některé aspekty výchovného procesu a pedagogiky jim naopak poskytuje svou analýzou vzdělávání a výchovy další podněty k jejich specifickému výzkumu některých stránek pedagogického procesu. Těsná spolupráce různých vědních disciplín je příznačná pro souborné vědecké bádání

v mnoha oblastech a je zvláště výrazná u takových oborů, ve kterých jsou zkoumané jevy složité podmíněny faktory přírodními i sociálními, jak je tomu právě ve vědách pedagogických.

Výchova je odborně jako jiné společenské jevy determinována ekonomickou úrovní dané společnosti, jejím politickým zřízením a především její hodnotou orientací. Pojetí světa a člověka modifikuje jak cíl a obsah, tak i principy, metody a formy vzdělávání a výchovy. Při řešení obecného pojetí výchovy se proto pedagogika těsně stýká s **filozofií**.

Sledujeme-li dějiny výchovy, vidíme, že mnohé významné filozofické systémy zákonitě vyústily v řešení koncepčních otázek pedagogických. Tento vztah pedagogiky a filozofie neustupuje do pozadí ani v současné době. Pedagogika 20. stol. vychází z takových filozofických koncepcí, jako je pozitivismus, pragmatismus, marxismus, freudismus, existencialismus, postmodernismus aj. Význam filozofie pro pedagogiku tkví v tom, že filozofie poskytuje pedagogice nejen důležitá východiska ontologická a axiologická, ale současně i obecné podněty gnozeologické metodologické.

Pedagogika řeší výchovné problémy člověka ze tří základních stránek, které určují vývoj jedince – somatické, psychické a sociální, vyplývá spojitost pedagogiky s biologií a s lékařskými vědami, s psychologií a sociologií.

Biologie poskytuje pedagogice analýzu stavby a činnosti lidského organismu, odhaluje zákonitosti jeho vývoje i zvláštnosti jednotlivých vývojových stádií a seznamuje se stavbou a funkcemi lidské nervové soustavy.

Lékařské vědy přináší pedagogice teorii somatických a psychických defektů a nemocí i jejich příčin. Pomáhá tak hlavně při řešení některých problémů zdravotní výchovy a výchovy postižených. Současná preventivní orientace lékařství, sbližuje lékařské vědy stále více s pedagogikou při řešení společného úkolu – výchovy k aktivnímu zdraví.

Psychologie odhaluje obecné zákonitosti lidského duševna – psychických procesů a vlastností, kterých je nutno dbát při výchově, poskytuje dále pedagogice rozbor specifických psychických zvláštností jednotlivých věkových údobí i psychologických aspektů výchovného procesu. Klinická psychologie má svými poznatky blízký vztah zvláště k pedagogice postižených jedinců. Sepětí pedagogiky s psychologií můžeme sledovat v dějinách výchovy již od antických pedagogických systémů.

Sociologie umožňuje svými teoretickými závěry lépe porozumět sociální determinaci výchovných procesů, zvláštnostem a zákonitostem jednotlivých sociálních prostředí, v nichž se výchova uskutečňuje, i sociálním faktorům, které působí na rozvoj jedince. Sociologická orientace novodobého pedagogického myšlení vedla ke vzniku sociologické pedagogiky.

Ze spojitosti lékařských věd, psychologie a sociologie s pedagogikou vyplynul i vznik specifických mezioborových disciplín, které zkoumají výchovný proces z aspektů daných vědních oborů.

Při řešení problematiky vyučování pomáhá pedagogice **logika**, která poskytuje didaktice analýzu zákonitostí i forem správného myšlení a která umožňuje ve shodě s logickými zákony jednak správně uspořádat učivo, jednak organizovat samu vyučovací práci. Z tohoto hlediska se stává v současné době pro pedagogiku stále významnější i **kybernetika**. Tato věda o informačních a řídicích procesech v organizovaných soustavách poskytuje důležité předpoklady pro teorii programového vyučování, pro řízení pedagogického procesu, aj. Vedle logiky a kybernetiky vstupuje do spolupráce s pedagogikou také **matematika** se svými modely kvalitativní analýzy.

Na pedagogickém výzkumu se významně podílí **historie**, která umožňuje vysvětlovat pedagogické jevy v hlubších souvislostech s ekonomickým, sociálně politickým a kulturním vývojem společnosti. Když se pedagogika zabývá otázkami mravní, právní a estetické výchovy, navazuje na četné problémy **etiky**, vědy o podstatě, vývoji a kategoriích mravnosti, **právních věd**, zkoumajících podstatu a funkci právních norem společnosti, a **estetiky**, vědy o obecných estetických vztazích člověka ke společnosti a o umění jako nejkoncentrovanějším vyjádření těchto vztahů.

Obdobně prohlubuje při analýze problémů technické výchovy pedagogika svůj vztah s četným **technickým vědám**. Vazba techniky a pedagogiky je mnohostranná. Na koncepci pedagogického prostředí jako součásti komplexního životního prostředí moderního člověka se stále více podílí také **architektura**, která hledá nové řešení exteriéru a interiérů škol.

Spolu s technickými vědami a architekturou vstupují do těsné spolupráce s pedagogikou **vědy ekonomické**. Na pomezí ekonomie a pedagogiky tak vzniká nový obor – pedagogická ekonomie. Pedagogika přichází do úzkého styku i s **dalšími vědeckými obory** např. s fyzikou, chemií, geografii, lingvistikou, atd.

8. Použitá literatura

Jůva, V. Úvod do pedagogiky. Brno : Paido – edice pedagogické literatury, 1997

Průcha, J. Moderní pedagogika. Praha : Portál, 1997